

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ ALINTI* SÖZCÜKLERİN YAZIM VE KARŞILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

İdris Nebi UYSAL***

Öz: Dünyanın en çok konuşulan dillerinden biri olan Türkçe, konuşurlarının sosyal hareketliliğine bağlı olarak birçok değişiklik yaşamıştır. Değişikliklerin Türkçeye ziyadesiyle yansıdığı alan, söz varlığı olmuştur. Böylece gerek Doğu dillerinden gerekse Batı dillerinden alınan birçok sözcük, genel Türkçenin ve onun bir şubesi olan Türkiye Türkçesinin söz varlığına girmiştir. Bu çalışma, Türkiye Türkçesine yerleşmiş bazı alıntı sözcüklerin doğru yazım ve karşılıklarının ortaöğretim öğrencileri arasındaki bilinirlik düzeyini ölçmek için yapılmıştır. Çalışmada anket (sormaca) tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda Mersin’de öğrenim gören 14-18 yaş grubundaki 1.000 öğrenciye (9, 10, 11 ve 12. sınıf) 27 sözcükten oluşan bir liste sunulmuştur. Listedeki sözcükler günlük hayatta sık kullanılanlardan seçilmiştir. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilere 9 sözcüğün yazımı, ikinci bölümde ise 18 sözcüğün karşılığı sorulmuştur. Araştırma sonucunda yaş/sınıf düzeyi arttıkça bilmeme oranının yükseldiği, olumsuz sonuçların da 18 yaş grubunda (son sınıf) yoğunlaştığı görülmüştür. *Dinozor* ve *orijinal* doğru yazılışı; *spontane*, *trend* ve *link* ise anlamı en az bilinen sözcükler olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkiye Türkçesi, Alıntı Sözcükler, Mersin, Anket, Yazım, Karşılık.

* Günümüzde yabancı dillerden Türkçeye giren sözcüklerin adlandırılmasında değişik terimler (ödüncleme, kopyalama vb.) kullanılmaktadır. Eldeki çalışmada yaygın olan *almtı* terimi tercih edilmiştir.

** Anketin düzenlenmesine yardım eden öğrencim Sinan Örs’e teşekkür ederim.

*** Doç. Dr.; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Karaman..

A SEARCH ON WRITING AND MEANING OF LOAN* WORDS IN TURKEY TURKISH**

İdris Nebi UYSAL***

Abstract

Turkish, that is one of the world's most widely spoken languages, has experienced many changes depending on the social mobility of its' speakers. The area in which these changes have been seen in Turkish is vocabulary. Hence, so many words from both Western and Eastern languages have entered into vocabulary of common Turkish and its branch of Turkey Turkish. This study is performed to measure the recognition level of correct writing and meaning of some foreign words rooted in Turkey Turkish among high school students. Survey technique was used in the study. In this context, a list comprises of 27 words was presented to 1000 students (9th, 10th, 11th and 12th Grade) in Mersin aged from 14 to 18. Words were chosen from frequently used in daily life. The survey consists of two parts. In the first part, students were asked to write/spell 9 words; in the second part, meaning of 18 words were asked. The results of the survey showed that the greater level of age/grade, the higher wrong writing of the words and negative ratios are centered in 18 years old group (12th grade). Writing of *dinazor* and *original* and meaning of *spontane*, *trend* and *link* are the least known words.

Key Words: Turkey Turkish, Loan Words, Mersin, Survey, Writing, Meaning.

Giriş

Ana dili kullanımı bakımından dünyanın en çok konuşulan dillerinden biri olan Türkçe (Akalin, 2009: 195), tarih boyunca konuşurlarının hareketliliğine bağlı olarak birçok toplumla/dille etkileşim içine girmiş; bunun doğal sonucu olarak da birtakım değişikliklerle karşı karşıya kalmıştır. Bu değişiklikler, özellikle dilin dış etkilere en açık ve elverişli alanı olan söz varlığında gerçekleşmiştir****. Zamanla diğer alanlara da

* Different terms (barrowing, copying etc.) are used to name the words have entered into Turkish vocabulary from foreign languages today. In this study, it was preferred to use a common term of *loan*.

** I thank to my student Sinan Ors who helped to organize the questionnaire.

*** Assoc. Prof. Dr. Karamanoglu Mehmetbey University, Faculty of Litature, Department of Turkish Language and Litature. Karaman.

**** *Ethnologue*, bugün 7.106.865.254 kişinin yaşadığı dünyamızda 7.102 dilin konuşulduğu bilgisini vermektedir. Bu dillerin her birinin kendine özgü söz varlığı vardır. Bununla birlikte hemen her dilde az ya da çok başka dillerden geçmiş sözcükler de bulunur. Sarı (2008: 21), en ilkel toplumların bile komşu toplulukların dillerinden sözcükler aldığını söyler. Nitekim dil ilişkilerinin en yaygın ve doğal sonucu sözcük alışverişleridir. Türkçede de toplumlararası ilişkilerin bir yansıması olarak gerek Doğu dillerinden gerek Batı dillerinden alınmış birçok sözcük vardır.

◆ İdris Nebi Uysal

(ses, yapı, dizim vb.) sirayet eden birtakım değişmeler görülse de bunlar söz varlığında yaşananlara nazaran hayli sınırlı olmuştur. Bunun nedeni, sözcük dağarcığında yaşanan değişmelerin dilin öteki alanlarındaki değişmelere göre daha kısa sürede gözlemlenebilir olmasıdır.

Türkçe, tarihte konuşurlarının içinden geçtiği dinî, siyasi, sosyal, kültürel ve ticari olaylara bağlı olarak bünyesine birçok yabancı asıllı sözcük dâhil etmiştir. Köktürkçede hayli az olan alıntı sözcük sayısı, Uygurların sosyal ve kültürel hayatta geçirdiği köklü değişime bağlı olarak Uygur Türkçesinde büyük artış göstermiştir. İslamiyet'in Türklerce benimsenmesi söz varlığındaki yabancılaşmanın yönünü başka bir bölgeye, İran ve Arap dünyasına çevirmiştir. Türkçenin Farsça ile Eski Türkçe devrinden önce başlayan ilişkisi (Eker, 2010, 197), İslam dininin kabulüyle daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu süreçte Farsçanın yanında birçok Arapça sözcük de dile yerleşmeye başlamıştır. Başlangıçta belli alanlarda yoğunlaşan Arapça-Farsça sözcükler, 16. yüzyıldan sonra Türkçenin (söz) varlığını tehdit eder düzeye ulaşmıştır****. Osmanlı Türkçesi, yabancı unsurlar bakımından Türkçenin en karmaşık devri olmuştur.

Daha önce belirli alanlarda Rumca, İtalyanca gibi Batı dilleriyle tanışmış olan Türkçenin bu dillerle yoğun teması, Tanzimat'tan sonra yaşanmıştır. Tanzimat'ın ilanıyla başlayan, Cumhuriyet'le birlikte daha sistemli hâle gelen Batılılaşma hareketleri, dilin etkilenme yönünü Batı'ya kaydırmıştır. Türkçe bu dönemde önce Fransızcanın etkisi altında kalmıştır. Fransızcanın Türkçe üzerindeki tesiri, 20. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. O tarihten itibaren Amerika'nın dünya siyasetindeki etkinliğinin artmasına bağlı olarak Türkçeye çok sayıda İngilizce sözcük girmeye başlamıştır*****.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Türkçenin kendi söz varlığını belirleme, yaşatma ve zenginleştirmeye yönelik birtakım çalışmalar yapılmıştır. 12 Temmuz 1932'de "Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek" amacıyla kurulan Türk Dil Kurumunun (TDK) ilk icraatlarından biri, dilimizdeki yabancı sözcüklere Türkçe karşılıklar aramak olmuştur*****. Fakat Kurum dildeki Arapça ve Farsça sözcükleri Türkçeleştirirken başka bir sorun daha belirmiştir: Avrupa ile ilişkilerin gelişmesine bağlı olarak Türkçedeki Batı kökenli sözcük sayısındaki hızlı artış. TDK *computer* yerine *bilgisayar*, *deep freeze* yerine *buzdolabı* gibi kimi başarılı örnekler ortaya koyarak bu sorunla da ilgilenmiştir. Fakat bu çaba çeşitli nedenlerle kesintiye uğramış*****; ülkenin teknolojik ve ekonomik üretimde geri kalması, bir kısım aydının ana dili bilinci konusunda

**** Türk dilinin sözcük bilimiyle ilgili tespitler için bk. Aksan, 2006.

***** Türkçenin Batı dilleriyle ilişkisi için bk. Sarı, 2008.

***** Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bk. Levend, 1949. Ayrıca Kurum, yakın zamanlarda Batı dillerinden Türkçeye giren sözcükler için teklif ettiği karşılıkları *Yabancı Kelimelere Karşılıklar* (1995 ve 1998) adıyla iki ayrı kitap şeklinde yayımlamıştır. Kurum ayrıca Genel Ağ sayfasında *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*'nü çevrim içi olarak hizmete sunmuştur. TDK'nin yazılı ve çevrim içi bir başka çalışması, *Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu*'dür.

***** TDK'nin kuruluşundan bugüne ülkemizde dil konusunda yaşanan tartışmalar ve sadeleştirme hareketlerinin tahlili için bk. Argunşah, 2013.

sergilediği dikkatsizlik ve özensizlik, benzer tavrın kitle iletişim araçlarında da görülmesi Batı kökenli sözcüklerin karşı konulamaz bir hızla dile yerleşmesine yol açmıştır. Türkçe, Genel Ağ kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, bu kez, İngilizceden giren sözcüklerle mücadele etmek durumunda kalmıştır.

Araştırmanın Amacı

Türkiye Türkçesinin (TT) günümüzdeki kullanımında birtakım dikkat çekici örneklerle karşılaşılmaktadır. Bunlardan biri de muhtelif Batı dillerinden, özellikle İngilizceden alınma sözcük, deyim, atasözü ve kalıplaşmış ifadelerin dilin türlü değişikliklerinde her geçen gün artan bir sıklıkla kullanılıyor olmasıdır. Bu, Türkçenin güncel sorunlarından biridir. Dilin geleceği için de önem arz eden bu sorunun başka alanları da etkilemesi kaçınılmazdır. Bu çalışmanın amacı, sorunun dile yansıyan iki yönünü toplumun en dinamik kesimini temsil eden gençler/lise öğrencileri üzerinden araştırmaktır. Zira gençlerin dil kullanımı, onların dile ve hayata bakışını göstermesi bakımından önemlidir. Çalışma şu iki soruya cevap aramak için yapılmıştır:

1. Ortaöğretim öğrencileri TT'deki alıntı sözcükleri doğru yazabiliyor mu?
2. Ortaöğretim öğrencileri TT'deki alıntı sözcüklerin Türkçedeki karşılığını biliyor mu?

Yaman (2006, 281), yazımın (imla) bir dilin estetiğini ve yapısını koruyabilmesi için şart olduğunu söyler. Dildeki sözcüklerin, birleşik yapıların nasıl yazılacağı ve nasıl söyleneceği yazım kurallarıyla ilgilidir. Başlangıçta söze dayanan insan dili, yazının icadıyla birlikte önemli bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Böylece konuşma dışında dilin ikinci boyutu olan yazma ortaya çıkmıştır. Sağlık bir iletişimde sözcüklerin doğru söylenmesi kadar doğru yazılması da etkilidir.

Türkçenin kökeni ve ses özellikleri göz önüne alındığında, başka dillerden alınan sözcüklerin “türlü ameliyelerden geçtikten sonra” (Duman, 2004, 3) yerleşik hâle geldiği görülmektedir. Zira Türkçe Altay dillerine, yukarıda söz edilen dillerden İngilizce, İtalyanca, Fransızca ve Farsça Hint-Avrupa dil ailesine, Arapça ise Hami-Sami dil ailesine mensuptur. Bu ayrılığın doğal sonucu olarak Türkçenin söyleyiş özellikleri, alıntı sözcüklerin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Söz gelimi Fransızca bir kelime olan *tren*, yazım kılavuzlarında özgün hâliyle yazılsa da halk ağzında *tiren* biçimini almıştır*. Bu durum, yazı dili ve konuşma dili arasında ciddi fark oluşturmuştur. Bu farkın ileri boyutlarda telaffuz ve yazım sorunları ortaya çıkarması da kaçınılmazdır. Eldeki çalışmanın ilk aşamasını oluşturan bu sorun, “söylediği sözcüğü doğru yazamayan” bir toplum meydana getirmektedir.

Türkçenin sahip olduğu temel söz varlığı, bir kısmı yukarıda kısaca izah edilen nedenlerle yazı dilinde geri plana itilerek yerini alıntı sözcüklere bırakmıştır. Başka

* *Prens-prens, tiren-tren, tiriko-triko* gibi ikili yazılışların TDK tarafından çıkarılan yazım kılavuzlarına yansıtıldığı zamanlar da olmuştur (bk. TDK, 2012, III).

◆ İdris Nebi Uysal

dillerden alınan sözcüklerin çoğu bir seçenekten ziyade doğrudan doğruya Türkçe sözcüklerin yerini alacak şekilde kullanılmıştır. Bu sözcüklerin yerleşik hâle gelmesiyle Türkçe sözcükler de unutulmuştur. Bu duruma en uygun örneklerden biri *tin* [(<tin=ruh, can, nefes) Caferoğlu, 1968, 237] sözcüğüdür. Bu sözcük “varlığın ölmeyen yanı”nı ifade etmekle birlikte eski Türk coğrafyasında pek çok mezar taşına işlenmiştir. Fakat Arapça *rûh* sözcüğünün dilimize yerleşmesiyle unutulmuş, işleliğini yitirmiştir*. Bugün varlığı, yalnızca tarihî metinlerden anlaşılmaktadır. Eldeki çalışmanın ikinci bölümünde bu konu ele alınmıştır. Dilimizde yaygın olarak kullanılan birtakım alıntı sözcüklerin Türkçedeki karşılıklarının bilinirliği ölçülmüştür.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket (sormaca) tekniği kullanılmıştır. Bunun için “Mersin il merkezinde okuyan ortaöğretim öğrencileri” örneklem olarak seçilmiştir. Hazırlanan anket, Mersin’deki 10 farklı Anadolu Lisesinden 1.000 öğrenciye uygulanmıştır. Katılımcılar yaşları 14 ile 18 arasında değişen 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileridir.

Anket çalışması iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada öğrencilere 9 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir test yöneltilmiştir. Burada *dinozor*, *egzoz*, *eşofman*, *Hristiyan*, *kibrit*, *orijinal*, *palyaço*, *parşömen*, *poğaç* sözcükleri yanlış yazılışlarıyla (*eğzoz*, *egzoz*, *egzos*, *egsoz* gibi) birlikte verilmiş, öğrencilerden doğru yazımı işaretlemeleri istenmiştir. İkinci aşamada ise öğrencilere *absürt*, *ambiyans*, *anons*, *data*, *departman*, *dizayn*, *doküman*, *ekstra*, *e-mail*, *global*, *izolasyon*, *link*, *monoton*, *pesimist*, *provoke etmek*, *sempatik*, *spontane*, *trend* sözcüklerinden oluşan yabancı sözcükler listesi sunulmuş ve onlardan, yanlarındaki kutucuğa -eğer biliyorlarsa- Türkçe karşılıklarını yazmaları istenmiştir. Sözcük seçimindeki ölçüt, günlük hayatta ve basın yayın organlarında sıkça kullanılma olmuştur. Sözcükler ankete geçmeden önce gençlere okunmuş, bunları kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların tamamı listedeki sözcüklere aşina olduklarını ve bunları kullandıklarını belirtmişlerdir.

Anketler ilgili kurumların bilgisi dâhilinde yapılmıştır. Anket çalışması, tüm gruplara eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Sorulara verilen cevaplar tek tek incelenmiş, sonuçlar sayısal ve oransal değerlerle ifade edilmiştir. Sözcüklerin doğru biçimleri ve karşılıkları için TDK *Yazım Kılavuzu* (2012) ile TDK *Türkçe Sözlük* (1998 ve 2011) esas alınmıştır.

Bulgular

1. Yazım Aşaması

* *Tin*, bugün *Türkçe Sözlük*’te (bk. TDK, 2011, 2357) de yer alan bir felsefe terimidir (bk. Bolay, 1997, 446). *Derleme Sözlüğü* (bk. TDK, 2009, 3936) kayıtlarına göre ise “ruh, can” anlamlarıyla bugün yalnızca Ankara’da vardır.

Dinozor: < *Fr. dinosaure* (TDK, 2011, 672)

Yaş/Sınıf	Dinozor	Dinazor	Dinozor	Dınazor	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	32	58	0	0	2	92
15 Yaş (9-10-11)	76	157	4	2	1	240
16 Yaş (10-11)	69	247	4	1	2	323
17 Yaş (10-11-12)	50	225	5	5	5	290
18 Yaş (10-11-12)	13	38	2	0	2	55
Toplam	240	725	15	8	12	1000

Egzoz: < *İng. exhaust* (TDK, 2011, 759)

Yaş/Sınıf	Eğzoz	Egzoz	Egzos	Egsoz	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	4	73	8	7	0	92
15 Yaş (9-10-11)	9	148	37	41	5	240
16 Yaş (10-11)	5	199	62	51	6	323
17 Yaş (10-11-12)	20	155	62	47	6	290
18 Yaş (10-11-12)	4	20	17	11	3	55
Toplam	42	595	186	157	20	1000

Eşofman: < *Fr. échauffement* (TDK, 2011, 826)

Yaş/Sınıf	Eşortman	Aşofmen	Eşofman	Aşörtmen	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	25	0	67	0	0	92
15 Yaş (9-10-11)	44	7	187	1	1	240
16 Yaş (10-11)	63	2	251	1	6	323
17 Yaş (10-11-12)	69	2	209	4	6	290
18 Yaş (10-11-12)	23	3	28	1	0	55
Toplam	224	14	742	7	13	1000

◆ İdris Nebi Uysal

Hristiyan: <Yun. *Khristianos* (TDK, 1998, 1007)

Yaş/Sınıf	Hıristiyan	Hiristiyan	Hristiyan	Hırsıtıyan	Boş/ Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	22	4	64	1	1	92
15 Yaş (9-10-11)	32	5	197	3	3	240
16 Yaş (10-11)	24	9	287	2	1	323
17 Yaş (10-11-12)	28	11	247	2	2	290
18 Yaş (10-11-12)	7	7	39	0	2	55
Toplam	113	36	834	8	9	1000

Kibrit: < Ar. *kibrît* (TDK, 2011, 1439)

Yaş/Sınıf	Kirbit	Kibrit	Kibrid	Kirbid	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	5	82	2	0	3	92
15 Yaş (9-10-11)	10	220	3	3	4	240
16 Yaş (10-11)	12	309	2	0	0	323
17 Yaş (10-11-12)	12	256	14	5	3	290
18 Yaş (10-11-12)	3	47	2	1	2	55
Toplam	42	914	23	9	12	1000

Orjinal: < Fr. *original* (TDK, 2011, 1811)

Yaş/Sınıf	Orjinal	Orcinal	Orijinal	Orginal	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	47	4	35	5	1	92
15 Yaş (9-10-11)	157	3	75	5	0	240
16 Yaş (10-11)	248	1	66	7	1	323
17 Yaş (10-11-12)	201	8	55	24	2	290
18 Yaş (10-11-12)	42	1	9	3	0	55
Toplam	695	17	240	44	4	1000

Palyaço: < İt. *pagliaccio* (TDK, 2011, 1878)

Yaş/Sınıf	Palyaço	Paylanço	Palyanço	Paylaço	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	63	6	19	3	1	92
15 Yaş (9-10-11)	145	17	63	10	5	240
16 Yaş (10-11)	193	14	88	14	14	323
17 Yaş (10-11-12)	168	23	79	10	10	290
18 Yaş (10-11-12)	23	4	23	4	1	55
Toplam	592	64	272	41	31	1000

Parşömen: < Fr. *parchemin* (TDK, 2011, 1893)

Yaş/Sınıf	Parşömen	Parşömen	Parşümen	Parşünmen	Boş/ Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	2	72	11	2	5	92
15 Yaş (9-10-11)	1	197	38	1	3	240
16 Yaş (10-11)	4	250	62	0	7	323
17 Yaş (10-11-12)	8	175	92	4	11	290
18 Yaş (10-11-12)	2	31	20	0	2	55
Toplam	17	725	223	7	28	1000

Poğaç: < İt. *focaccia* (TDK, 2011, 1935)

Yaş/(Sınıf)	Pogaca	Poaça	Poğaç	Poça	Boş/Cevapsız	Toplam
14 Yaş (9-10)	1	20	67	3	1	92
15 Yaş (9-10-11)	3	40	190	6	1	240
16 Yaş (10-11)	3	51	262	3	4	323
17 Yaş (10-11-12)	8	58	213	8	3	290
18 Yaş (10-11-12)	4	12	37	1	1	55
Toplam	19	181	769	21	10	1000

◆ İdris Nebi Uysal

Bu rakamlara bakarak aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir*:

Dinozor: 14 yaş grubunun %65'i, 15 yaş grubunun %68'i, 16 yaş grubunun %78'i, 17 yaş grubunun %83'ü ve 18 yaş grubunun %76'sı bu sözcüğün doğru yazılışını vermemiştir. Katılımcıların %74,8'i yanlış seçenekleri işaretlerken %1,2'si de bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Boş/yanlış cevaplar birleştirildiğinde katılımcıların %76'sının doğru yazımı bilmediği ortaya çıkmaktadır.

Egzoz: 14 yaş grubunun %21'i, 15 ve 16 yaş grubunun %38'i, 17 yaş grubunun %42'si, 18 yaş grubunun %64'ü bu sözcüğün doğru yazılışını bilmemektedir. Katılımcıların %38,5'inin bu sözcüğün doğru yazımını bilmediği anlaşılmaktadır. Bu soruyu boş bırakanların oranı ise %2'dir. Boş ve yanlış cevaplar, katılımcıların %40,5'inin bu sözcüğün doğru yazılışını bilmediğini göstermektedir.

Eşofman: 14 yaş grubunun %27'si, 15 ve 16 yaş grubunun %22'si, 17 yaş grubunun %28'i ve 18 yaş grubunun %49'u bu sözcük için yanlış seçeneği işaretlemiştir. Katılımcıların %24,5'i bu sözcüğün doğru yazılışını veremezken %1,3'ü de bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Sözcüğün doğru yazımını bilmeyenlerin oranı %25,8'dir.

Hristiyan: 14 yaş grubunun %30'u, 15 yaş grubunun %18'i, 16 yaş grubunun %11'i, 17 yaş grubunun %15'i ve 18 yaş grubunun %29'u bu sözcüğün doğru şeklini işaretleyememiştir. Katılımcıların %15,7'sinin bu sözcüğün doğru yazımını bilmediği, %0,9'unun da bu soruyu boş bıraktığı görülmüştür. Sözcüğün doğru yazımını bilmeyenlerin oranı %16,6'dır.

Kibrit: 14 yaş grubunun %11'i, 15 yaş grubunun %8'i, 16 yaş grubunun %4'ü, 17 yaş grubunun %12'si ve 18 yaş grubunun %15'i bu sözcüğün doğru yazımını bilmemektedir. Katılımcıların %7,4'ü doğru yazımı işaretleyememiş, %1,2'si de bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Sözcüğün doğru yazımını bilmeyenlerin oranı %8,6'dır.

Orijinal: 14 yaş grubunun %62'si, 15 yaş grubunun %69'u, 16 yaş grubunun %80'i, 17 yaş grubunun %81'i ve 18 yaş grubunun %84'ü sözcüğün doğru yazılışını bilmemektedir. Katılımcıların %75,6'sının yanlış seçenekleri işaretlediği, %0,4'ünün de bu soruya cevap vermediği görülmüştür. Sözcüğün doğru yazımını bilmeyenlerin oranı %76'dır.

Palyaço: 14 yaş grubunun %32'si, 15 ve 16 yaş grubunun %40'ı, 17 yaş grubunun %42'si ve 18 yaş grubunun %58'i sözcüğün doğru yazılışını bilmemektedir. Katılımcıların %37,7'si bu sözcüğün doğru yazımını veremezken %3,1'i de bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Doğru yazımı bilmeyenlerin oranı %40,8'dir.

Parşömen: 14 yaş grubunun %22'si, 15 yaş grubunun %18'i, 16 yaş grubunun %23'ü, 17 yaş grubunun %40'ı ve 18 yaş grubunun %44'ü doğru cevabı işaretleyeme-

* Anket sonuçları değerlendirilirken öğrencilerin cevaplama alanını boş bırakmaları "sözcüğün doğru telaffuzunu bilmeme" olarak kabul edilmiştir. Birinci bölümde boş bırakma sayısı en az 4 kişiyle *orijinal*, en fazla 31 kişiyle *palyaço* sözcüğünde olmuştur. Boş bırakma oranı ise %4 ile %31 arasında değişmektedir.

miştir. Katılımcıların %24,7'si bu sözcüğün doğru yazılışını verememiş, %2,8'i de bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün doğru yazımını işaretleyemeyenlerin oranı %27,5'tir.

Poğaça: 14 ve 17 yaş grubunun %27'si, 15 yaş grubunun %21'i, 16 yaş grubunun %19'u, 18 yaş grubunun %33'ü sözcüğün doğru yazılışını bilmemektedir. Katılımcıların %22,1'i bu sözcüğün doğru yazımını bilmezken %1'i de bu soruya cevap verememiştir. Doğru yazılış bilmeyenlerin oranı %23,1'dir.

2. Karşılık Aşaması

Absürt: (<Fr. absurde) Bu sözcük Türkçede "saçma" anlamındadır (TDK, 2011, 6). Öğrencilerden gelen "anlamsız" cevabı da doğru kabul edilmiştir. Sonuçlar şöyledir:

Absürt	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		32	24	36	92
	15 Yaş (9-10-11)	67	135	38	240
	16 Yaş (10-11)	65	133	125	323
	17 Yaş (10-11-12)	53	125	112	290
	18 Yaş (10-11-12)	9	14	32	55
	Toplam	226	431	343	1000

Ambiyans: (<Fr. ambiance) Bu sözcüğün dilimizdeki karşılığı "hava"dır (TDK, 2011, 113). "Ortam" da doğru cevap sayılmıştır. Sonuçlar şu şekildedir:

Ambiyans	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		51	13	28	92
	15 Yaş (9-10-11)	158	45	37	240
	16 Yaş (10-11)	121	84	118	323
	17 Yaş (10-11-12)	143	84	63	290
	18 Yaş (10-11-12)	31	6	18	55
	Toplam	504	232	264	1000

◆ İdris Nebi Uysal

Anons: (<Fr. annonce) Bu sözcüğün bizdeki karşılığı “sesli duyuru”dur (TDK, 2011, 132). Kimi öğrencilerin yazdığı “bildiri, bildirmek” cevapları da doğru kabul edilmiştir. Sonuçlar şöyledir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	68	10	14
Anons	15 Yaş (9-10-11)	136	64	40	240
	16 Yaş (10-11)	178	83	62	323
	17 Yaş (10-11-12)	199	58	33	290
	18 Yaş (10-11-12)	41	3	11	55
	Toplam	622	218	160	1000

Data: (<Fr. data) Bu sözcüğün Türkçedeki karşılığı “veri”dir (TDK, 2011, 598). Öğrenci cevaplarının dağılımı şöyledir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	29	26	37
Data	15 Yaş (9-10-11)	63	110	67	240
	16 Yaş (10-11)	73	128	122	323
	17 Yaş (10-11-12)	60	118	112	290
	18 Yaş (10-11-12)	9	16	30	55
	Toplam	234	398	368	1000

Departman: (<Fr. département) Bu sözcük “bölüm” anlamındadır (TDK, 2011, 632). Sonuçlar şu şekilde olmuştur:

Departman	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		29	25	38	92
15 Yaş (9-10-11)	80	101	59	240	
16 Yaş (10-11)	73	91	159	323	
17 Yaş (10-11-12)	73	84	133	290	
18 Yaş (10-11-12)	9	13	33	55	
Toplam	264	314	422	1000	

Dizayn: (<İng. design) Bu sözcüğün Türkçedeki karşılığı “tasarım”dır (TDK, 2011, 684). “Tasarlamak ve çizim” cevapları da doğru kabul edilmiştir. Sonuçlar şöyledir:

Dizayn	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		30	7	55	92
15 Yaş (9-10-11)	62	135	43	240	
16 Yaş (10-11)	58	193	72	323	
17 Yaş (10-11-12)	41	214	35	290	
18 Yaş (10-11-12)	3	44	8	55	
Toplam	194	593	213	1000	

◆ İdris Nebi Uysal

Doküman: (<Fr. document) Bu sözcüğün dilimizdeki karşılığı “belge”dir (TDK, 2011, 697). “Belgeleme” cevabı da doğru sayılmıştır. Sonuçlar şu şekilde oluşmuştur:

	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
			61	14	17
Doküman	15 Yaş (9-10-11)	95	112	33	240
	16 Yaş (10-11)	122	143	58	323
	17 Yaş (10-11-12)	103	142	45	290
	18 Yaş (10-11-12)	16	27	12	55
	Toplam	397	438	165	1000

Ekstra: (<Fr. extra) Bu sözcüğün bizdeki karşılıkları şunlardır: en iyi, üstün nitelikli; fazladan, alışılan ve gerekenden başka, ek olarak (TDK, 2011, 772). Sonuçlar şöyledir:

	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
			60	14	18
Ekstra	15 Yaş (9-10-11)	170	43	27	240
	16 Yaş (10-11)	170	79	74	323
	17 Yaş (10-11-12)	174	80	36	290
	18 Yaş (10-11-12)	34	11	10	55
	Toplam	608	227	160	1000

Türkiye Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerin Yazım ve Karşılığı Üzerine Bir Araştırma ◆

E-mail: (<İng. electronic mail) Bu sözcüğün Türkçedeki karşılıkları “e-posta, elektronik posta, elmek”tir (TDK, 2011, 785, 791, 792). Sonuçlar şu şekildedir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	41	34	17
E-mail	15 Yaş (9-10-11)	76	131	33	240
	16 Yaş (10-11)	105	112	106	323
	17 Yaş (10-11-12)	91	141	58	290
	18 Yaş (10-11-12)	19	23	13	55
	Toplam	332	441	227	1000

Global: (<Fr. global) Bu sözcüğün Türkçede iki karşılığı vardır: küresel, toptan (TDK, 2011, 952). Sonuçlar şöyledir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	50	21	21
Global	15 Yaş (9-10-11)	66	144	30	240
	16 Yaş (10-11)	77	153	93	323
	17 Yaş (10-11-12)	50	161	79	290
	18 Yaş (10-11-12)	6	25	24	55
	Toplam	249	504	247	1000

◆ İdris Nebi Uysal

İzolasyon: (<Fr. isolation) Bu sözcüğün Türkçedeki karşılığı “yalıtım”dır (TDK, 2011, 1241). Ayrıca “yalıtmak” cevabı da doğru sayılmıştır. Sonuçlar şu şekildedir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	41	14	37
İzolasyon	15 Yaş (9-10-11)	71	103	66	240
	16 Yaş (10-11)	88	121	114	323
	17 Yaş (10-11-12)	81	101	108	290
	18 Yaş (10-11-12)	13	11	31	55
	Toplam	294	350	356	1000

Link: (<İng. link) Bu sözcük Türkçede “bağlantı” anlamına gelmektedir (TDK, 2011, 1588). Sonuçlar şu şekildedir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		14 Yaş (9-10)	41	27	24
Link	15 Yaş (9-10-11)	56	159	25	240
	16 Yaş (10-11)	48	244	31	323
	17 Yaş (10-11-12)	29	184	77	290
	18 Yaş (10-11-12)	4	21	30	55
	Toplam	178	635	187	1000

Monoton: (<Fr. monotone) Bu sözcük Türkçede “tekdüze” anlamındadır (TDK, 2011, 1695). “Sıkıcı, sıradan” cevapları da doğru kabul edilmiştir. Sonuçlar şöyledir:

Monoton	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		36	22	34	92
15 Yaş (9-10-11)	56	161	23	240	
16 Yaş (10-11)	77	173	73	323	
17 Yaş (10-11-12)	61	156	73	290	
18 Yaş (10-11-12)	19	14	22	55	
Toplam	249	526	225	1000	

Pesimist: (<Fr. pessimiste) Bu sözcüğün dilimizdeki karşılığı “kötümser”dir (TDK, 2011, 1916). “Karamsar” da doğru cevap olarak sayılmıştır. Sonuçlar şu şekildedir:

Pesimist	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		48	11	33	92
15 Yaş (9-10-11)	102	67	71	240	
16 Yaş (10-11)	86	81	156	323	
17 Yaş (10-11-12)	84	69	137	290	
18 Yaş (10-11-12)	13	10	32	55	
Toplam	333	238	429	1000	

◆ İdris Nebi Uysal

Provoke etmek: (<Fr. provoqué + T. etmek) Bu sözcük Türkçede “kışkırtmak” anlamındadır (TDK, 2011, 1949). “Kışkırtıcı, kışkırtan” karşılıkları da doğru kabul edilmiştir. Sonuçlar şöyledir:

Provoke etmek	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		24	32	36	92
15 Yaş (9-10-11)	30	181	29	240	
16 Yaş (10-11)	40	173	110	323	
17 Yaş (10-11-12)	35	171	84	290	
18 Yaş (10-11-12)	10	21	24	55	
Toplam	139	578	283	1000	

Sempatik: (<Fr. sympathique) Bu sözcüğün dilimizde iki karşılığı vardır: sıcakkanlı; çok hoş, hoşla giden (TDK, 2011, 2064). İki cevap da doğru sayılmıştır. Sonuçlar şöyledir:

Sempatik	14 Yaş (9-10)	Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		45	32	15	92
15 Yaş (9-10-11)	103	95	42	240	
16 Yaş (10-11)	132	121	70	323	
17 Yaş (10-11-12)	122	122	46	290	
18 Yaş (10-11-12)	26	17	12	55	
Toplam	428	387	185	1000	

Spontane: (<Fr. spontané) Bu sözcüğün Türkçede iki karşılığı vardır: anlık, kendiliğinden (TDK, 2011, 2158). İkisi de doğru sayılmıştır. Sonuçlar aşağıda gösterilmiştir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		Spontane	14 Yaş (9-10)	27	15
	15 Yaş (9-10-11)	27	61	152	240
	16 Yaş (10-11)	37	62	224	323
	17 Yaş (10-11-12)	25	40	225	290
	18 Yaş (10-11-12)	4	3	48	55
	Toplam	120	181	699	1000

Trend: (<İng. trend) Bu sözcük Türkçede “eğilim” anlamındadır (TDK, 2011, 2382). Sonuçlar şöyledir:

		Doğru Cevap	Yanlış Cevap	Boş/Cevapsız	Toplam
		Trend	14 Yaş (9-10)	13	66
	15 Yaş (9-10-11)	43	137	60	240
	16 Yaş (10-11)	42	221	60	323
	17 Yaş (10-11-12)	34	203	53	290
	18 Yaş (10-11-12)	0	41	14	55
	Toplam	132	668	200	1000

◆ İdris Nebi Uysal

Bu verilere bakarak şu değerlendirmeler yapılabilir*:

Absürt: Bu sözcük için öğrenciler tarafından “abartı, garip, yasak, kötü” gibi doğru sayılamayacak karşılıklar yazılmıştır. “Abartı” yazarlar hayli çoktur. 14 yaş grubunun %65’i, 15 yaş grubunun %72’si, 16 yaş grubunun %80’i, 17 yaş grubunun %82’si ve 18 yaş grubunun %84’ü bu sözcüğün Türkçedeki karşılığını bilmemektedir. Katılımcıların %43,1’i sözcüğün dilimizdeki tanımını yanlış yazarken %34,3’ü ise bu soruyu cevaplandırmamıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %77,4’tür.

Ambiyans: Bu sözcük, pek çok öğrenci tarafından “dış güzellik, görüntü, şölen” sözleriyle açıklanmıştır. 14 yaş grubunun %45’i, 15 yaş grubunun %34’ü, 16 yaş grubunun %63’ü, 17 yaş grubunun %51’i ve 18 yaş grubunun %44’ü sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %23,2’sinin sözcüğün Türkçe karşılığını yanlış verdiği, %26,4’ünün de soruyu boş bıraktığı görülmüştür. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %49,6’dır.

Anons: 14 yaş grubunun %26’sı, 15 yaş grubunun %43’ü, 16 yaş grubunun %45’i, 17 yaş grubunun %31’i ve 18 yaş grubunun %25,5’i bu sözcüğe doğru anlamı verememiştir. Katılımcıların %21,8’i sözcüğün Türkçedeki karşılığını bilemezken %16’sı da bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %37,8’dir. Öğrenci cevapları arasında “polis uyarısı, hitap, çağırmak, seslenmek, haber vermek” gibi sözler vardır.

Data: Bu sözcük için genellikle “hafıza, işlemci” karşılıkları yazılmıştır. Yanlış cevaplar içinde “tarih, hata, virüs” gibi tanımlar da vardır. 14 yaş grubunun %68,5’i, 15 yaş grubunun %74’ü, 16 yaş grubunun %77’si, 17 yaş grubunun %79’u, 18 yaş grubunun %84’ü bu sözcük için doğru tanımları yazamamıştır. Katılımcıların %39,8’i sözcüğün Türkçe karşılığını bilemezken %36,8’i de soruya cevap verememiştir. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %76,6’dır.

Departman: 14 yaş grubunun %68,5’i, 15 ve 16 yaş grubunun %67’si, 17 yaş grubunun %74’ü, 18 yaş grubunun %84’ü sözcüğün anlamını verememiştir. Katılımcıların %31,4’ü sözcüğün Türkçedeki karşılığını yazamazken %42,2’si de bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %73,6’dır. Öğrenci cevapları arasında “polis merkezi, müdürlük, büro, site, idare, bina, iş hanı, iş yeri” gibi ifadeler vardır.

Dizayn: Bu sözcük öğrenciler tarafından “dekor, dekorasyon, süsleme, iç yapı, düzenleme, düzen” sözleriyle tanımlanmıştır. “Düzen”, en çok yazılan cevaptır. 14 yaş grubunun %67’si, 15 yaş grubunun %74’ü, 16 yaş grubunun %82’si, 17 yaş grubunun %86’sı, 18 yaş grubunun %95’i sözcüğün anlamını yanlış yazmıştır. Katılımcıların %59,3’ü sözcüğün Türkçedeki doğru karşılığını bilemezken %21,3’ü de soruyu cevaplandırmamıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %80,6’dır.

* Anket sonuçları değerlendirilirken öğrencilerin cevaplama alanını boş bırakmaları “sözcüğün doğru karşılığını bilmeme” olarak kabul edilmiştir. Bu bölümde boş bırakma sayısı en az 160 kişiyle *anons* ve *ekstra* sözcüklerinde, en fazla 699 kişiyle *spontane* sözcüğünde olmuştur. Boş bırakma oranı %16 ile %69,9 arasında değişmektedir.

Doküman: Bu sözcük genellikle “not, dosya, çıktı, materyal, rapor” sözleriyle açıklanmıştır. 14 yaş grubunun %34’ü, 15 yaş grubunun %60,5’i, 16 yaş grubunun %62’si, 17 yaş grubunun %64,5’i ve 18 yaş grubunun %71’i sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %43,8’i sözcüğün dilimizdeki karşılığını yazamazken %16,5’i bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %60,3’tür.

Ekstra: Öğrenciler bu sözcük için en çok “avantaj” karşılığını yazmışlardır. 14 yaş grubunun %35’i, 15 yaş grubunun %29’u, 16 yaş grubunun %47’si, 17 yaş grubunun %40’ı ve 18 yaş grubunun %38’i sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %22,7’si sözcüğün Türkçedeki karşılığını yanlış yazarken %16,5’i bu soruya cevap vermemiştir. Katılımcıların %39,2’si doğru anlamı bilmemektedir.

E-mail: 14 yaş grubunun %55,5’i, 15 yaş grubunun %68’i, 16 yaş grubunun %67,5’i, 17 yaş grubunun %69’u, 18 yaş grubunun %65,5’i bu sözcüğün karşılığını bilmemektedir. Katılımcıların %44,1’i sözcüğün Türkçedeki tanımını yanlış verirken %22,7’si soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %66,8’dir. Cevap olarak “posta kutusu, kullanıcı adı, İnternet adresi” gibi sözcüğün anlamını tam karşılamayan ancak onu çağrıştıran karşılıklar yazılmıştır.

Global: 14 yaş grubunun %46’sı, 15 yaş grubunun %73’ü, 16 yaş grubunun %76’sı, 17 yaş grubunun %83’ü ve 18 yaş grubunun %89’u sözcüğün karşılığını doğru yazamamıştır. Katılımcıların %50,4’ü sözcüğün Türkçedeki karşılığını bilmezken %24,7’si de bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %75,1’dir. Yanlış cevaplar arasında “uluslararası, dünya çapında, dünyaca, evrensel” sözleri yer almaktadır.

İzolasyon: 14 yaş grubunun %55,5’i, 15 yaş grubunun %70,5’i, 16 yaş grubunun %73’ü, 17 yaş grubunun %72’si ve 18 yaş grubunun %76’sı sözcüğü doğru açıklayamamıştır. Katılımcıların %35’inin bu sözcüğün Türkçe karşılığını bilmediği, %35,6’sının da soruya cevap vermediği görülmüştür. Sözcüğün karşılığını bilmeyenlerin oranı %70,6’dır. Sözcük öğrenciler tarafından “kaplama, koruma, yenileme, döşeme” sözleriyle açıklanmıştır.

Link: 14 yaş grubunun %55’i, 15 yaş grubunun %77’si, 16 yaş grubunun %85’i, 17 yaş grubunun %90’ı ve 18 yaş grubunun %93’ü sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %63,5’i sözcüğün Türkçedeki karşılığını yanlış verirken %18,7’si bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğe doğru karşılığı yazamayanların oranı %82,2 olmuştur. Öğrenci cevapları arasında “sayfa, kopyalamak, kısa yol, tıklamak” gibi sözcüğü hatırlatan bilişim terimleri vardır.

Monoton: 14 yaş grubunun %61’i, 15 yaş grubunun %77’si, 16 yaş grubunun %76’sı, 17 yaş grubunun %79’u, 18 yaş grubunun %65,5’i bu sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %52,6’sı sözcüğün Türkçe karşılığını yanlış yazarken %22,5’i de soruya cevap vermemiştir. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %75,1’dir. Katılımcı cevapları arasında “yavaş, sade, sadelik, aynı” gibi doğru sayılamayacak cevaplardır.

◆ İdris Nebi Uysal

Pesimist: 14 yaş grubunun %48'i, 15 yaş grubunun %58'i, 16 yaş grubunun %73'ü, 17 yaş grubunun %71'i ve 18 yaş grubunun %76'sı sözcüğün karşılığını yanlış yazmıştır. Katılımcıların %23,8'i sözcüğü yanlış anlamlandırırken %42,9'u soruyu cevapsız bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %66,7'dir. "Bencil, isyankâr" açıklamaları sık yazılan yanlış cevaplar arasındadır.

Provoke etmek: 14 yaş grubunun %74'ü, 15, 16 ve 17 yaş grubunun %88'i ve 18 yaş grubunun %82'si sözcüğün anlamını yanlış vermiştir. Katılımcıların %57,8'i sözcüğün Türkçe karşılığını bilemezken %28,3'ü de bu soruyu boş bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %86,1'dir. Öğrencilerin, sözcüğü "protesto, karşı çıkmak, eylem, direniş, engellemek" gibi sözlerle açıklamaya çalıştıkları görülmüştür.

Sempatik: 14 yaş grubunun %51'i, 15 yaş grubunun %57'si, 16 yaş grubunun %59'u, 17 yaş grubunun %58'i, 18 yaş grubunun %53'ü bu sözcüğün karşılığını bilmemektedir. Katılımcıların %38,7'si sözcüğün Türkçedeki karşılığını yanlış yazarken %18,5'i de soruya cevap vermemiştir. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %57,2'dir. Cevap olarak "kibar, sevecen, tatlı, çekici, komik, yakışıklı, güzel, eğlenceli" gibi açıklamalar yazılmıştır.

Spontane: 14 yaş grubunun %71'i, 15 ve 16 yaş grubunun %89'u, 17 yaş grubunun %91'i ve 18 yaş grubunun %93'ü bu sözcük için karşılık yazmamıştır. Katılımcıların %20,1'i sözcüğün Türkçesini yazamazken %67,9'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %88'dir. Cevap olarak "sıradan, gelişigüzel, tatsız" gibi tanımlar yazılmıştır.

Trend: 14 yaş grubunun %86'sı, 15 yaş grubunun %82'si, 16 yaş grubunun %87'si, 17 yaş grubunun %88'i, 18 yaş grubunun tamamı (%100) sözcüğün anlamını bilmemektedir. Katılımcıların %66,8'i sözcüğün dilimizdeki karşılığını yazamazken %20'si bu soruya cevap vermemiştir. Sözcüğün anlamını bilmeyenlerin oranı %86,8'dir. Doğru cevap yerine "moda, yeni, tarz, modern, güncel, popüler" gibi karşılıklar yazılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Tartışma ve değerlendirmeye geçmeden önce anket sonuçlarında öne çıkan bazı hususlara kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Anketin ilk bölümüne verilen cevaplar, sözcüklerin doğru yazımını bilmeyen öğrencilerin en çok 18 yaş grubunda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlar genellikle 12. sınıf düzeyindeki öğrencilerdir. Doğru cevabı işaretleme oranı 15 ve 16 yaş gruplarında diğerlerine nazaran yüksek çıkmıştır. Bunlar da genellikle 10 ve 11. sınıfa devam eden öğrencilerdir.

Öğrencilerin doğru yazılışını en yüksek oranda bildikleri sözcük %91,4 ile *kibrit* olmuştur. İkinci sırada *Hristiyan* (%83,4) sözcüğü yer almıştır. Bunda sözcüklerin eski alıntı olmasının payı büyüktür. Bilinirliğin en düşük olduğu sözcükler *dinozor*

ve *orijinal* sözcükleri olmuştur. Öğrencilerin %76'sı bu iki sözcüğün doğru yazılışını bilmemektedir. *Dinozor* sözcüğü için 725 (%72,5) kişinin *dinazor*, *orijinal* sözcüğü için de 695 (%69,5) kişinin *orjinal* seçeneğini işaretlemesi dikkat çekicidir. *Dinozor*, *egzoz*, *orijinal* sözcüklerinde yaş grubu/sınıf düzeyi yükseldikçe doğru yazımı bilme oranı düşmektedir.

İkinci gruptaki sözcüklerden *ambiyans*, *anons* ve *ekstra* hariç diğerlerinde yaş/sınıf düzeyi yükseldikçe yanlış tanımlama oranı da yükselmektedir. Doğru karşılığı yazamayan öğrenciler arasında yine ilk sırada 18 yaş grubu (çokluk 12. sınıf öğrencileri) yer almaktadır. *Anons* (%62,2), *ekstra* (%60,8), *ambiyans* (%50,4), doğru karşılığı verebilme oranının en yüksek olduğu sözcükler olmuştur. Bunlar bilinirlik değeri %50'nin üzerine çıkan örneklerdir. Bu oran *sempatik* (%42,8) dışındaki sözcüklerde %40'ın altında kalmıştır. Karşılık yazabilme oranının en düşük olduğu üç sözcük sırasıyla *spontane* (%12), *trend* (%13,2) ve *link* (%17,8) olmuştur. Bu maddelerde doğru karşılığı yazama oranı birbirine yakın çıkarken *doküman*, *global*, *link* sözcüklerinde 14 yaş grubu ile 18 yaş grubu arasında farkın 18 yaş grubu aleyhine olacak şekilde açıldığı gözlenmiştir.

Dikkatleri çeken sonuçlardan biri de *e-mail* sözcüğüne verilen cevaplardır. Buna göre katılımcıların %66,8'i bu sözcüğün doğru karşılığını bilmemektedir. Oran %55,5 ile 14 yaş grubunda en düşük, %69 ile 17 yaş grubunda en yüksek seviyede çıkmıştır.

Genç kuşakların, Türkçeye yerleşmiş kimi kültür kimi özenti alıntısı olan sözcükleri doğru kullanabilmesi hususunda ciddi bir eksiklik saptanmıştır. Ortaöğretim öğrencileri, dilin bir parçası hâline gelmiş yabancı kökenli sözcüklerin yazımında büyük sorun yaşamaktadır. Bu sorun, *dinozor*, *orijinal*, *egzoz* ve *palyaço* sözcüklerinde had safhaya ulaşmıştır. Diğer yandan gençlerin günlük yaşamda sık kullandıkları yabancı sözcüklere Türkçe karşılık üretmedikleri, sözlüklerde var olan karşılıkları da bilmedikleri gözlenmiştir.

Anket sonuçlarından şu tespitleri yapabilmek mümkündür:

1. Öğrencilerin, Türkçe sözcük bilgisine hâkim olma hususunda ciddi sıkıntıları vardır. Tanımı sorulan sözcüklerin aynı sözcüklerle ya da o sözcüğün sonuna bir yardımcı fiil eklenerek cevaplanması, bu soruna işaret etmektedir. Söz gelimi ankette katılan öğrencilerin önemli bir kısmı, *dizayn* sözcüğünü “dizayn etmek” biçiminde açıklamıştır.

2. Öğrencilerin yabancı sözcüklerle Türkçe sözcükler arasında ayırım yapamadığı saptanmıştır. Türkçe olarak verilen cevaplar, genellikle başka dillerden alınma yabancı sözcükler olmuştur. Bunlara en güzel örnek *trend* sözcüğüdür. Bu sözcüğe öğrencilerin %86,8'i yanlış cevap vermiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı bunu Fransızca “moda” sözcüğü ile açıklamıştır. Aynı durum, *doküman* sözcüğü tanımlanırken yazılan “evrak” (Ar.) ve *sempatik* sözcüğü tanımlanırken verilen “nazik (Far.)” ve “kibar (Ar.)” karşılıkları için de geçerlidir. *Monoton* sözcüğüne tanım olarak yazılan “rutin (Fr.)” ve

◆ İdris Nebi Uysal

dizayn sözcüğüne verilen “dekor (Fr.)” cevapları da bu düşünceyi destekleyen diğer örneklerdir.

3. Gençlerin bilgisizlik, dikkatsizlik, kayıtsızlık, özensizlik gibi kimi şahsi kimi kitle iletişim araçlarından kaynaklanan nedenlerle bir anlam/sözcük kargaşası yaşadığı gözlenmiştir. *Data, anons, ambiyans, departman* sözcüklerine yazılan tanımlar, bu durumun en güzel örnekleridir. Yurtdışından ithal edilen ürünlerin üzerindeki İngilizce *date* ile karıştırılan *data* sözcüğüne verilen yanlış cevaplar arasında “tarih” açıklamasının olması bunu göstermektedir. *Anons* sözcüğüne en çok verilen yanlış cevap ise “polis uyarısı” olmuştur. *Provoke etmek* sözcüğü genellikle “isyan etmek, başkaldırmak” sözleriyle tanımlanmıştır. Bu örnekler, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarının, gençlerin dil kullanımı üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Televizyonların gençler üzerindeki etkisine bir diğer örnek *ambiyans* sözcüğüdür. Özellikle futbol karşılaşmalarından önce stadın genel hâline söz edilirken “*Statta müthiş bir ambiyans var.*” söyleminin sıkça kullanılması nedeniyle gençlerin bu sözcüğe en fazla verdikleri yanlış cevap “görüntü” olmuştur. Bu bağlamda verilebilecek bir diğer örnek *departman*’dır. Bu sözcüğün -özellikle Amerikan yapımı- polise filmlerde “New York-Police Department” şeklinde görülmesi, gençlerin büyük çoğunluğunun bu sözcüğe “polis merkezi” cevabını vermesinde etkili olmuştur.

4. Bugün genç kuşaktan hemen herkes *e-mail, link* gibi terimleri bilip kullanmaktadır. Ankette öğrencilerin bunları kendi anlamlarıyla değil, onları hatırlatan terimlerle/sözcüklerle açıklamaya çalıştıkları görülmüştür. Bu durum, bilgiye hâkimiyetin ya da bilgiyi ifade ediş biçiminin sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

5. İşiten, gören fakat yazılışını/anlamını merak edip öğrenmeyen ya da bilmeden kullanmayı sürdüren bir genç kuşağın varlığı düşündürücüdür. Günlük hayata ege-men olan “*Kullan, at.*” algısının millî ve manevî öğelerin başında gelen dile de sıçraması, onun değersizleştirilmesine ve itibarsızlaştırılmasına yol açmaktadır. Bu tavır, hayata ilişkin anlamların yitimiyle de doğrudan ilgilidir (Çelik, 2013, 1248).

Çalışmayı şu sorular üzerinde düşünerek bitirmekte yarar var:

Ortaöğretimde verilen *Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı* dersleri öğrencilerin yazma/konuşma becerilerini ve kişisel söz varlığını geliştirmede ne derece yeterlidir? Bu derslerin yanında ders müfredatlarına “doğru telaffuzu/yazımı yerleştirmeyi ve Türkçe sözcük bilgisini zenginleştirmeyi hedefleyen derslerin eklenmesi de gerekir mi? Okullardaki dil bilgisi dersleri Türkçenin temel ses özelliklerini öğretmede ne kadar başarılıdır? *Orjinal* ve *dınazor* örneklerinde olduğu gibi yazımı sorunlu birtakım yabancı sözcükleri telaffuza göre yazmak, yazımla ilgili konularda karşılaşılan sorunları çözmeye ne denli etkili olacaktır? Millî Eğitim Bakanlığı, TDK ve diğer ilgili kurumların bu konular üzerinde düşünerek birlikte hareket etmesi, sorunların çözümünde yararlı olacaktır.

Kaynakça

- AKALIN, Şükrü Halûk (2009). *"Türk Dili: Dünya Dili"*, **Türk Dili**, S 687, ss. 195-204.
- AKSAN, Doğan (2006). **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Engin Yayınevi, Ankara.
- ARGUNŞAH, Mustafa (2013). *"Türkiye Türkçesinin Güncel Sorunları"*, **Yeni Türkiye Türkçe Özel Sayısı**, S 55, ss. 101-115.
- BOLAY, Süleyman Hayri (1997). **Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü**, 7. bs., Akçağ Yayınları, Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1968). **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÇELİK, Ejder (2013). *"Kitle İletişim Araçlarının Gençlerin Dil ve Anlam Algısına Etkisi"*, **Yeni Türkiye Türkçe Özel Sayısı**, S 55, ss. 1243-1256.
- DUMAN, Musa (2004). *"Modern Türkiye Türkçesinde Yazı ve Söyleyiş İlişkisi"*, **Türk Dili**, S 625, ss. 3-10.
- EKER, Süer (2010). *"Türkçe-Farsça Dil İlişkilerinde Anlam Kopyaları Üzerine Notlar"*, **Sosyoloji Yazıları 1**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- LEVEND, Agah Sırrı (1949). **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Safhaları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- SARI, Mustafa (2008). **Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1998). **Türkçe Sözlük**, 9. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2009). **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü V**, 3. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2011). **Türkçe Sözlük**, 11. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2012). **Yazım Kılavuzu**, 27. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- YAMAN, Ertuğrul (2006). *"Türkiye Türkçesinde Güncel Yazım Sorunları"*, **Türkçenin Çağdaş Sorunları**, Editörler: Gürer Gülsevin-Erdoğan Boz, Divan Yayınevi, İstanbul.
- www.ethnologue.com/world